Тәрбияче балаларны зур түгәрәк ясарга чакыра. Түгәрәк уртасына зур уенчык куян утыртыла.

Тәрбияче җырлый, ә балалар җыр көенэ төрле бию хәрәкәтләр ясыйлар, тәрбиячегә кушылып җырлыйлар:

Яшь куянчык шаян булла,
Ул уйнарга ярата.
Курегез, ничек ярата!
Курегез, ничек ярата!
Я куяным, якын кил!
Матур итеп сикер син.
Менә ничек, менэ ничек,
Менә ничек сикер син!
Билләренэ кулын куй,
Матур итеп бие син.
Менә ничек, менә ничек,
Менә ничек бие син!

Уенга курсәтмәләр:

Уенны уйнаганда, балалар хәрәкәтләрне тәрбияче белән бергә башкаралар.

Йөнлач көчек

Балалар урындыкларда утырып торалар. Тәрбияче «йөнлач көчек» була.

Ул булмәнен бер читендә алга сузылган кулларына башын куеп утыра – «йоклый» .

Балалар, тубәндәге текстны әйтә-әйтә, әкрен генә анын янына киләләр:

Әнә ята йөнлач көчек,
Борынын сузган ул ничек?
Йоклаганга да ошый,
Әллә юриме мышный?
Уятыйк узен – торсын!
Нәрсә булса да булсын!

Балалар, шигырьне әйтеп бетергәннән соң, көчекне сыйпыйлар, иркәлиләр. Кинәт көчек кузен ача, сикерә, орә башлый. Балалар урыннарына таба йөгерәләр, көчек аларны куа.Тотылган баланы «көчек» итеп билгеләргә мөмкин.

Уенга курсәтмәләр:

- Шигырьне әйтеп бетерми торып, балалар көчеккә кагылмыйлар.
- Баллар көчекне бераз сыйпаганнан сон гына, ул кузләрен ача,селкенә башлый.
- Уенны узләштергәннән соң, көчекне балалар арасыннан сайларга мөмкин.
- Шигырьне алдан өйрәнергә кирәк.

Балалар түгәрәкләнеп басып торалар. Бер бала «куян» итеп билгеләнә. Ул түгәрәкнең уртасында тора.

Барлык балалар тәрбияче белән бергә җырлыйлар һәм җырның әчтәлегенә туры китереп хәрәкәтләр ясыйлар:

Ап – ак куян утыра,
Колагын селкеп тора,
Менә шулай, менә шулай
Колагын селкеп тора.
Аңа тик тору кыен,
Җылыта ул тәпиен,
Һоп, һоп, һоп, һоп,
Җылыта ул тәпиен.
Куян тик торса – туңа,
Сикергәли ул шуңа,
Һоп, һоп, һоп, һоп,
Сикергәли ул шуңа.

Җырның ахырында куян, ике аякта сикереп, түгәрәк буенча бара һәм берәр баланың алдына килеп туктый. Шул бала «куян» була.

Уенга күрсәтмәләр:

Балалар белән текстны уенга кадәр алдан өйрәнергә кирәк.

Тәрбияче балаларның сүзләрне дөрес әйтүләрен күзәтә.

Мәче

Балаларнын урындыкларын тезеп, тугәрәк ясала. Балалар – «тычканнар» - урындыкларның артларына качалар. Уртада, паласта, «мәче» утыра.

Тәрбияче җырлый:

Мич башында ялкау мәче
Мыр – мыр йоклый, берни белми.
Уяна да сузылгалый,
Битен юа, борылгалый.
Көн озын, төн килеп житә,
Мәче торып ауга китә.
Ауга китә, тычкан куа,
Куа – куа барып тота.

Тәрбияче җырлаганда, мәче сузылгалый, битен юа. Җыр тәмамланугач, тычканнар, ояларыннан чыгып, төрле якка йөгерэ башлыйлар. Мәче берсен тота. Тотылган тычкан «мәче» була, уен кабатлана.

Тавыклар һәм әтәч.

Балалар урындыклар өстенә менеп, чугәләп яки гадәти рәвештә утыралар. Алар «тавыклар» булалар. Арадан бер малай «әтәч» итеп билгеләнә.

Тәрбияче тубәндәге шигырьне әйтә:

Әтәч сары итектән,
Йөри комлык остеннән….
Як – ягына карана,
«Кик-ри-кук!» - дип кычкыра.

Бу вакытта әтәч, канатларын кага – кага, горур кыяфәттә булмә буйлап йөри. Тәрбияче сөйләп бетергәч, ул, туктап, тубәндәге сузләрне әйтә:

Йөннарым җем – җем итә,
Тавышым еракка китә.
Кикрикук!.. Кикрикук!..
Кояш, мине ишетеп,
Йокыдан тора көлеп,
Кикрикук,кикрикук!
Уяныгыз хәзер ук!
Кикрикук!.. Кикрикук!..

Әтәч кычкырганнан соң, барлык тавыклар, сикереп төшеп, узләренә җим эзләргә китәләр – булмә буйлап йөгереп йөриләр. Әтәч тә алар белән йөгерә. Тәрбияченең «Ти – ти – ти» дип чакыруына барысы да уз урыннарына әйләнеп кайталар. Аннан соң яңа «әтәч» сайлана, һәм уен яңадан башлана.

Уенга курсәтмәләр:

- Тәрбияче балаларның уенын кузәтеп тора һәм тиешле урында аларны чакырып ала.
- «Тавыклар» белән «әтәчнең» «чупләнеп» йөруләрен бик озакка сузарга ярамый, бу – уенның сулпәнәюенә, блаларның кызыксынулары кимугә китеру мөмкин.

Кәҗә

Бу уен балаларны бүлмәдә үз урыннарын истә калдырырга, табарга, кузәтүчән, игътибарлы булырга өйрәтә.

Балаларның урындвклары бүлмәнең кара – каршы якларына куела. Балалар урындыкларда утырып торалар. Бер читтәрәк тәрбияче басып тора – ул кәҗә ролен үти.

Уен башлану белән, күңелле көй астында, балалар бүлмә буйлап йөри башлыйлар (җитэклэшеп яисә берэм – берэм генә). Берникадәр йөргәннән соң, тәрбияче җырлый башлый:

Балаларны куып килэ,
Зур мөгезле бер кәҗә,
Сөт әчмәгән балаларны
Мөгезе белән ул сөзә.

Җырның соңгы сүзләрен әйтеп бетерүгә, кэҗэ балаларны куа башлый, балалар, йөгерешеп, үз урыннарына качалар (урындыкларына барып утыралар).

Уенга күрсәтмәләр:

- Уенны көндезге йокыдан торганнан соң, бигрәк тә сөт эчәр алдыннан үткәрсәң куңелле була.
- Мөгезле кәҗәне гәудәләндергәндә, хәрәкәтләр, мимика һәм тавыш белән образны тулырак итәргә, балаларга кәҗәне күз алдына китерергә ярдәм итү өчен тырышырга кирәк.

Чебешле тавык

Тәрбиче – «тавык», ә балалар «чебиләр» булалар. Тавык урындыкта яки келәм өстендә утыра, чебиләр аның янына ук килеп утыралар.

Тавык йокымсырап, күзләрен йомып утырган арада, чебиләр әкрен генә төрле якларга йөгереп китәләр, җим эзләнеп йөриләр.

Тавык уяна, янында чебиләре юклыкны күрә дә аларны чакыра б ашлый: «Кыт – кыт – кыт, барыгыз да мине м яныма килегез!» - ди. Чебиләр әниләре янына йөгереп киләләр. Уен кабатлана.

Уенга күрсәтмәләр:

- «Чебиләр» бүлмә буйлап йөриләр яки йөгерәләр.
- «Тавык» чакыргач та, «чебиләр» барысы да йөгереп килергә тиешләр.
- Әгәр уен булмәдә үткәрелсә, балаларга йөгерү өчен урынны билгеләргә кирәк.

Җитез балалар

Балалар урындыкларда утырып торалар. Идәнгә куелган кәрзингә уртача зурлыктагы 5 – 6 туп салына. Балаларның бео өлеше (туп санына карап), утырган урыннарыннан торып, бер рэткэ тезелэлэр.

Тәрбияче: «Бер, ике, өч», - ди дә кәрзиндәге тупларны тәгәрәтеп җибәрә. Балалар туплар артыннан йөгерәләр. Һәр бала бер тупны тотып, тәрбиячегә китереп бирә. Тәрбияче балаларны мактый. Туплар артыннан йөгергән балалар үз урыннарына килеп утыралар, ә алар урынына башка балалар чыга.

Казлар

Балалар - «казлар» - бүлмәнең бер башына куелган урындыкларда утырып торалар. Бу – «Казлар өе». Тәрбияченең: «Ка, ка, ка! Ах казларым, соры казларым, йөрергә чыгыгыз!»- диюенә, балалар барысы да бүлмә буйлап йөриләр. «Үлән чуплəгез!» - чүгәлиләр һәм, казлар кебек «үлән чүплиләр». «Су эчегез!» - дигәч, барысы да баш һәм гәүдәләрен аз гына түбән ияләр, аннан соң югары күтәрәләр, башларын җиңелчә генә артка ташлыйлар. «Йөгерегез өйгә, соры бүре килә!» - дигәч, барысы да үз урыннарына йөгерәләр.

Курчак белән куыш уены

Балалар бүлмә буйлап тезелгән урындыкларда утыралар. Тәрбиячене᣽ кулында курчак. Ул, курчакны алга чыгарып: «Курчак йөгереп китте,т Динә белән Ренат тотыгыз!» - дип йөгерә башлый. Исемнәре әйтелгән балалар тэрбияче артыннан йөгереп китәләр. Бераз йөгергәч, тэрбияче аларга курчакны тоттыра. «Динә белән Ренат куып җителләр, курчакны тоттылар»,- ди. Ике бала курчакны ике кулыннан тотып, балалар каршына алып киләләр. Уен яңадан башлана.

Курчакны кууда барлык бала катнашкач тәмамлана. Тәрбияче : «Инде курчак ял итә, бүлмәгә кереп китә(яки комга уйнарга китә», яки «аш ашарга китә»)», - дип , уенны йомгаклый.

Бу уенны аю баласы, эт һ. б. Шундый йомшак уенчыклар белән дэ үткәрергә мөмкин.

Кояш һәм яңгыр

Бүлмәнең бер читендә ярымтүгәрәк рәвешендә урындыклар – «өйләр» урнаштырыла. Алар артлары белән бүлмәнең уртасына каратылып, бер – берсеннән берникадәр ара калдырылып куела. Балалар да, тәрбияче дә (тәрбиячегә зур урындык куела) – һәркем үз «өе»нең эчендә (урындыкның алгы ягында) чүгәләп утыралар. Барысы да «тәрәзә»дән (урындык аркасындагы уемтыктан) карыйлар, «урам»ны күзәтәләр.

Тәрбияче, «тәрәзә»дән карап: «Бүген һава ничек яхшы!»- ди. Ул бүлмәнең уртасына чыга һәм барлык балаларны уйнарга чакыра. Балалр йөгерешеп «өй» ләреннән чыгалар һәм, куллары белән тотынышып, түгәрәккә тезеләләр. (Уенның эчтәлегенә бәйләнешле берәр җыр җырларга да мөмкин.)

Тәрбияче кинәт : «Карагыз әле, яңгыр килә, тизрәк өйгә!»- ди. Барысы да уз урыннарына йөгерәләр.

Тәрбияче: «Өй түбәсендә яңгыр ничек шыбырдый, тыңлыйк әле»,- ди һәм шулвакытта, бармак очлары белән урындык аркасына сугып, яңгыр тамчылары төшкән тавыш чыгара. Яңгыр тамчылары тавышы башта көчлерәк була, соңыннан әкренәя бара һәм бөтенләй туктый.

Тәрбияче: «Урамда яңгыр туктадымы икән? Хәзер чыгып карыйм, аннан соң сезне чакырырмын», - дип, «өе»ннән чыга. Ул, башын югары күтәреп, һавага карый һәм: «Кояш чыкты – яңгыр яумый. Йөрергә чыгыгыз!» - дип, балаларны уенга чакыра. Балалар барысы д, йөгерешеп, урамга чыгалар, түгәрәккә тезелеп уйныйлар, бииләр. Бераз вакыттан соң кинәт «Яңгыр килә!» дигән хәбәр ишетелә, барысы да кабат үз урыннарына йөгерәләр.

Шул рәвештә уенны берничә тапкыр кабатларга мөмкин.

Уенга күрсәтмәләр:

Бу уенны бина эчендә дә, уен мәйданчыгында да үткәрергә була. Урындыклар урынына «өй»ләрне җиргә түгәрәк белән сызып билгеләргә мөмкин.

Кем тупны тизрәк китерә

Уен өчен төрле төстәге туплар һәм шул төсләрдәге тартмалар кирәк була. Балалар бүлмәнең бер читенә тезелгән урындыкларда утыралар. Тәрбияче алар каршына туплар салынган берничә тартма куя һәм уенның эчтәлеген аңлата. «Туплар тәгәрәп киткәч, сез аларны, берәмләп китереп, тартмага салырга тиеш: туп кызыл төстә булса – кызыл тартмага, яшел булса – яшел тартмага» һ. б.

Тәрбияче: «Бер, ике, өч, йөгер!»- ди һәм балалар йөгерергә тиешле якка тупларны тәгәрәтеп җибәрә. Туплар тәгәриләр, балалар алар артыннан йөгерәләр. Һәрберсе берәр тупны, алып килеп, шул туп төсендәге тартмага салалар. Соңыннан туплар бергә кушыла, һәм уен кабатлана.

Уенга күрсәтмәләр:

- Тупллар салу өчен билгеләнгән тартмаларны балалар йөгерә торган урыннан бераз читкәрәк, бер рәткә тезеп куярга кирәк. Тәрбияче тартма янына балаларның тупларны дөрес салу – салмауларын тикшереп тора. Һәрбер бала бер генә туп алырга тиеш. Төркемдә балалар саны күп булганда, уенчыларны берничә төркемчәгә бүлеп (5 – 6 бала белән), чиратлашып уйнарга мөмкин.
- Балалар бары тик тәрбияче сигнлыннан соң гына йөгерергә тиешләр.
- Йөгергәннән соң, балаларга бераз утырып ял итәргә мөмкинлек бирергә, уенны кабатлауны ашыктырмаска кирәк.

Поезд

Балалар бер бер атлы тезелеп басалар. Алар – «вагоннар», ә алда басып торучы тәрбияче «паровоз» була. Паровоз гудок биргәч, поезд кузгалып китә. Бара торгач, тизлеген арттыра. Станциягә (алдан билгенләгән урынга) якынлашканда, поезд барышын әкренәйтә, аннан соң бөтенләй туктала. Бераздан соң поезд гудок бирә һәм яңадан кузгалып китә.

- *Уенга күрсәтмәләр:*
- Уенны бераз катлаундырып, 3 – 4 яшьлекләр белән дә уйнарга мөмкин.
- Паровоз ролен башта тәрбияче үзе үти, тор – бара бу ролҗне балалар үзләре дә үти алалар.
- Уен барышында балаларны (вагоннарны) бер- берсенә тотындырмау яхшырак, чөонки тотынышып йөрү балаларның хәрәкәтләнуләренә комачаулый.
- 3 – 4 яшьлек нәнилэр белән уйнаганда, бу уенга төрле өстәмәләр кертергә мөмкин. Мәсәлән, берәр бала «светофор» була, аңа кызыл һәм яшел төстәге ике флаг бирелә. Кызыл флагны күтәрү белән, поезд туктый; яшел флагны күтәргәч, баруын дәвам итә(бу рольне балалар чиратлап үтиләр).
- Поезд «күпер» буйлап (идәнгә җәелгән 15 – 20 см киңлектәге палас яки картон өстеннән яки җиргә сызылган ике сызык арасыннан) барырга мөмкин. Әгәр вагоннар юлдан (рельстан) чыксалар, ягъни берәрсе сызыктан читкә басса, поезд туктала, вагон «төзәтергә» җибәрелә.
- Уенны түбәндәгечә тәмамларга мөмкин: поезд, пассаҗирар утыртып, берәр «шәһәргә» килә. Барысы да «балалар бакчасына»(алдан билгенләгән урынга) кунакка китәләр һәм анда утырып бераз ял итәләр.
- Тора – бара уенга түбәндәге вариантларны кертергә мөмкин: поезд белән урманга, дачага һ.б. җирләргә баралар. Мәсәлән, балалар, поездга утырып, урманга җиләк яки чәчәк җыярга баралар(бер – бер артлы тезелешеп яки йөгерешеп баралар). Берникадәр барганнан соң, поезд туктый, бөтен пассаҗирлар җиләкләр, чәчәкләр җыялар. Аннан соң поезд белән өйгә кайталар.